

KRONIKA

FRANCE VURNIK,
ODMEVI IZ PARTERJA

Književnost

V uvodu obsežne zbirke gledaliških kritik ODMEVI IZ PARTERJA* njen avtor France Vurnik na kratko, a razvidno pojasnjuje nekaj stvari, ki se zdijo za razumevanje te zajetne knjige pomembne: iz teh pojasnil, seveda pa tudi iz vednosti pazljivejših spremljevalcev gledališkega dogajanja na Slovenskem in branja kritičnih refleksij o tem dogajanju je razvidno, da se Vurnik posveča gledališki kritiki že poltretje desetletje, kar je zagotovo doba, ki že sama ob sebi zbujajo spoštovanje. Druga pojasnila uvoda se nanašajo predvsem na oris usode kratkih, ažurnih gledaliških ocen, ki jih je avtor zvečine pisal tako rekoč neposredno po premierah zlasti za ljubljanski Dnevnik in ljubljansko radijsko postajo, nemalo pa je tudi obsežnejših tekstov, ki so bili objavljeni v revijah in periodiki. Nadalje avtor razloži sestavo zbirke, ki je v celoti posvečena kritičnemu reflektiranju domače, slovenske in jugoslovanske dramatike in gledališke stvarilnosti: tako je prvi, najzajetnejši in kar dve tretjini prostora zajemajoči razdelek knjige, naslovljen Od »pridige« do »domače naloge«, urejen po kronologiji avtorjev in sega od Janeza Svetokriškega do Toneta Partljiča; drugi razdelek — Repertoarji, komentarji — razodeva avtorjeve širše in načelnejše poglede na različne teme — od problemov repertoarja, sintetičnih pogledov na sezono kot celoto, do problemov, kakršni so uprizarjanje starejših dramskih besedil, biografij na odru in

tako naprej, medtem ko zadnji razdelek komentira različne festivale — Borštnikovo srečanje, Sterijeve igre v Novem Sadu, Festival malih in eksperimentalnih odrov v Sarajevu in še kaj. Knjigo sklepajo kazala, ki so glede na uporabnost te vrste publikacij nepogrešljiva.

Že zgolj ta pojasnila izpričujejo, da gre za zelo dolgoletno, gledališkemu in dramskemu snovanju do kraja vezano pisanje avtorja, ki ga že samo kritični staž kvalificira za resnega in zrelega spremljevalca in ustvarjalca. Seveda pa je to resnost in zrelost nadrobneje mogoče uzreti šele s pazljivim branjem posameznih kritik in komentarjev, ki jih na začetku knjige uvaja zanimiv tekst z naslovom Prekleti kritik; v njem France Vurnik na kratko in v odgovoru igralcu, ki je bil kritike kratkomalo razglasil za sovražnike gledališča, razloži, kaj in kdo kritik v resnici jè, kaj in zakaj počne to, kar počne, in da to, kar počne, seveda nikakor ni in ne more biti dejanje kakršnegakoli sovraštva. Ob tem Vurnik v lapidarnih stavkih pravzaprav razloži tudi svoj kritični nazor, ki ga nato najnazorneje udejanjajo ODMEVI IZ PARTERJA, se pravi teksti o posameznih gledaliških predstavah ali tisti, ki odstirajo širše avtorjeve poglede na dramsko in gledališko stvarilnost. Seveda pa kaže v tej zvezi povedati, da je moralo ostati konkretno ponazarjanje Vurnikovega gledališkega in dramaturškega nazora parcialno, saj zavoljo obilja gradiva, ki ga je v dolgih letih objavil, v knjigo ni mogel vključiti nemara še bolj razsežnega predela tujih dramskih avtorjev, njihovih del in predstav, zasnovanih na njih. Ta navidezna insuficienca pa ima tudi pozi-

* (France Vurnik, Odmevi iz parterja; Knjižnica MGL 1984, 575 str.)

tivno stran: nobenega dvoma namreč ni, da se kritičski nazor najostreje lahko izriše ob domačih umetniških stvaritvah, kakor se tudi gledališče lahko celotno konstituira predvsem s svojo nacionalno dramatikom in s predstavami, zasnovanimi na njej. Če bi hoteli Vurnikov dramaturški in gledališki nazor kar se da na kratko deducirati, bi lahko rekli, da ga v enaki meri zanimata literarna predloga in njena gledališka ponazoritev, kakor sta mu pri kritičnem reflektiranju enako pomembni obe racionalni distanci, ko presoja dramsko besedilo ali uprizoriteljevo kreacijo. Ali še drugače povedano: France Vurnik je literarno občutljiv in izobražen gledalec in poznavalec predmeta, o katerem piše. Pri razboru literarnih vrednosti in dramaturških struktur besedila se zmerom ustavlja toliko in tako, kakor in kolikor se mu pokažejo kot neizogibne pri presoji gledališke »nadstavbe«. Še posebej se njegov analitični čut in temperament razživita, kadar se sreča z novimi teksti ali ko more razkriti svojo široko vednost in obveščenost pri presoji besedil, ki sodijo že v izročilo ali literarno zgodovino. Pomenska struktura in literarnost uprizorjenega dela sta potemtakem temeljni izhodiščnici, ki z njima in iz njiju Vurnik skuša svojo odsko vizijo in jo primerja s tisto, ki so jo uresničili gledališki stvarniki, ne da bi pri tej primerjavi zahajal v kakršnekoli apriorizme. A ko govori o gledaliških ustvarjalcih in presoja njihov delež, skuša biti zmerom pravičen, dasiravno ne more in tudi noče zatajiti svojih subjektivnih pogledov in nazorov, kakor tudi ne pomenskih in estetskih meril. Ta se morajo spričo zmeraj omejenega obsega, pa najsi je že pisal za dnevnik ali radio, seveda osredotočati predvsem na bistveno, tako rekoč na jedra brez senčenj in nians, toda tisto, kar je za Vurnikovo kritištvo še posebej značilno in nekakšna trajna poteza, je njegova privrženost

vrednostnim presojam, ki pa hočejo biti utemeljene in ne samo reducirane na nekakšne stalne prilastke. Prav s to in takšno vrednostno presojo se Vurnikova gledališkokritičska skušnja lepo vključuje v slovensko izročilo in ga, obogatena z novimi spoznanji novih časov, tudi nadaljuje. Spet zaradi prostorsko skope narave dnevnih kritičskih poročil more biti ta presoja izpovedana in zapisana pretežno kot vtis, kot občutljiva zaznava občutljivega presojevalca, četudi zato Vurnikove kritike ni mogoče označiti za zgolj impresivno, kot bi se utegnilo zdeti na prvi pogled. Knjiga ODMEVI IZ PARTERJA kaže kot celota, kot celosten in celovit pregled in pogled Vurnikov dovolj razviden in konsistenten literaren in gledališki nazor, ta pa pričuje, da njegov avtor svojih spoznavnih in presojevalnih modelov nikdar ne nadreja predmetu, ki ga opisuje in pretresa, marveč plete svojevrstno mrežo med dramskim avtorjem, gledališko kreacijo in gledalčevim sprejemanjem obojega ali kar vsega trojega. Slednjič povejmo še to, da France Vurnik piše jasno in pregledno, komunikativno in slikovito, predvsem pa zavzeto.

Knjigo ODMEVI IZ PARTERJA je kot petindevetdeseti zvezek svoje knjižnice izdalo Mestno gledališče ljubljansko.

Vasja Predan

PESNIŠKA ISKRENOST

V današnjem svojevrstnem razsulu lirike, ki tako neizprosno prodira v stihe pesnikov, ki se vsiljujejo najnovejšemu hrvatskemu pesništvu, je pesniška zbirka Odiljat se (Ločitev) Ljerke Car Matutinović svojevrstna provokacija. Zbirka lahko hkrati povzroči nav-

(Ljerka Car Matutinović, Odiljat se, August Cesarec, Zagreb, 1983)